

Ο ΝΟΜΟΣ ΓΧΜΒ' ΕΝ ΣΧΕΣΕΙ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΝΥΝ ΣΥΝΑΛ- ΛΑΓΜΑΤΙΚΗΝ ΑΡΡΥΘΜΙΑΝ (*)

ΥΠΟ ΑΝΑΣΤ. ΣΠΟΥΡΓΙΤΗ ΔΡ.

Ι

Τῇ πρωτοβουλία τῶν σπουδαστῶν τῆς Ἀνωτάτης Σχολῆς Ἐμπορικῶν Ἐπιστημῶν ἐγκαινιάζονται ὀλίγαι διαλέξεις, δι' ἃς φιλοζέως παρεωρήθη ἡ αἴθουσα αὕτη καὶ εἰς ἐμέ, ὡς Διευθυντὴν τῆς Σχολῆς, ἔλαχεν ὁ κλήρος νὰ ποιήσωμαι ἑναρξιν τούτων.

Ἡ Σχολὴ ἐβρέθη διὰ τοῦ Νόμου 2191 ἀπὸ 5(6)1920, ἐπὶ τοῦ καὶ τῶν Ἰπουργῶν κ. Σκουρβῆ, καὶ ἔχει τὸν σκοπὸν νὰ προσδώσῃ παιδευσιν γενικωτέραν, ἕπως οἱ ἐξερχόμενοι αὐτῆς δύνανται νὰ καταλάβωσιν ἀνωτέρας βιομηχανικὰς καὶ δημοσίας θέσεις, ὡς Διευθυνταὶ ἐπιχειρήσεων, ἐπιμελητηρίων, ἐνταῦθα καὶ ἐν τῇ ξένῃ, ὡς ἔμπορικοὶ ἀκόλουθοι, ὡς προξενικοὶ ὑπάλληλοι ἢ καὶ νὰ γίνωσιν οἱ βίαι ἐπιχειρηματῖαι.

Τὸ πρῶτον ἔτος διδασκαλίας ὑπῆρξε τὸ 1920—1921 καὶ ἐγένετο Διευθυντὴς αὐτῆς ὁ κ. Γουναράκις, ὅστις ἔσχε καλοὺς συνεργάτας καὶ εἰς ἃν ἡ Σχολὴ ὀφείλει τὴν ὀργάνωσιν αὐτῆς. Εἰργάσθημεν ἅπαντες, τακτικοὶ καὶ ἔκτακτοι καθηγηταὶ καὶ διδάσκαλοι, τὸ κατὰ δύναμιν ἕπως στειρώσωμεν, παλαιόντες κατὰ πολλῶν ἔμποδιων συμφυῶν εἰς ἔργα τοιαῦτα, καὶ πρὸ παντὸς ἐν Ἑλλάδι τὸ πρῶτον δημιουργούμενα. Ἰδίως, διὰ πρῶτος μᾶς ἐπέβη τὸ ζήτημα τῆς στέγης, τῆς σχολῆς φερεσίμου ὡς ἐπὶ τὸ κλειστον οὖτος καὶ στεγαζόμενης κατὰ πικράκλησιν, ὅτι μὲν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, ὅτι ἐν τῷ Πολυτεχνείῳ καὶ ἄλλαχού. Ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους ἐστεγασθημεν, εἰ καὶ κηκῶς ἐστεγασθημεν, καὶ μόνον ἐφ' ἑτέροισι κατωρθώθη νὰ γίνωσι μαθήματα συνεχῆ ἀνευ διακοπῶν, συμβαινοῦσῶν κατὰ τὰ πρόηγού μενα ἔτη, ἕνεκεν τῶν ἀνω λόγων. Κατὰ τὸ τέλος 1924 ἀπεφοίτησαν τῆς Σχολῆς περὶ τοῦς 60 σπουδασταί. καταλαμβάνοντες θέσεις εἰς τραπεζάς, ὡς καθηγηταὶ μέσῳν ἔμπορικῶν Σχολῶν, ἐγκατασταθέντες ὡς ἀνεξάρτητοι ἐπιχειρηματῖαι. Ἡ ἀνάγκη τῆς ὑπάρξεως τῆς Σχολῆς δείκνυται ἐκ τῆς ἑλπίδος ἀξαναούσης πληθῆος τῶν ζητούντων νὰ εἰσαχθῶσι. Ἄλλ' ὄφειλε νὰ κινηθῇ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἐργαζομένου κοινοῦ τῶν Τραπεζῶν, τῶν βιομηχανῶν, τῶν ἐμπόρων, τῶν

(*) Διάλεξις γενομένη ἐν τῷ Συλλόγῳ Παιδαγωγῶν τῆ 3/3)25, πρωτοβουλία τοῦ Συλλόγου τῶν Σπουδαστῶν τῆς Ἀνωτάτης Σχολῆς Ἐμπορικῶν Σποδίων.

Ἐπιμελητηρίων, ὅπως μᾶς βοηθήσωσιν εἰς τὸ ἔργον μᾶς καὶ μᾶς περιβάλλωσι διὰ πλειοτέρας στοργῆς. Ἡ πρώτη Ἀνωτάτη Ἐμπορικὴ Σχολὴ τῆς Λειψίας, Ἰδρυθεῖσα τῷ 1831, ὑπῆρξε δημιουργημάτων τῶν ἐμπόρων τῆς πόλεως καὶ ἐτέθη ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν αὐτῶν. Ἐχῶ τὴν πεποιθήσιν, Κύριοι, διὰ τὴν Σχολήν, καὶ μάλιστα ἐν ἀποκτήσῃ ἴδιον μέγαρον, ἐντὸς ὀλίγου θὰ καταλάβῃ ἐξέχουσιν θέσιν μεταξὺ τῶν ἐμπορικῶν σχολῶν τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ δι' αὐτῆς δύνανται νὰ δημιουργηθῶσι νέα βινάμεις, ὅπως ἐξωθήσωσι τὸν τόπον εἰς νέα σημαντικὴν πρόοδον. Ἄν δύναιμι ἐν τέλει ἢ νὰ τονίσω τὸν ζῆλον καὶ τὴν ἐπιμέλειαν τῶν Σπουδαστῶν.

II

Ὁ μέγας πόλεμος μεταξὺ τῶν τότεσιν ἑλλων κακῶν, ἄτινα προσεπόρισεν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα, ἐπέφερε καὶ πλήρη ἀνατροπὴν τῶν νομισματικῶν καταστάσεων, καὶ μάλιστα παλλάκις τοιαύτην ἐκμηδένισιν νομισμάτων τινῶν, ὥστε ἐν χρυσοῦν μάρκον νὰ ἰσοδυναμῇ νῦν πρὸς ἐν τρισεκατομμύριον χάρινα. Καταστάσεις, πρὸ τῶν ὁποίων ὠχρίωσι καὶ ἐκείναι τῆς καταρρέουσας τῶν τραπεζογραμμάτων τῆς Τραπεζῆς τοῦ Law καὶ τῶν assignats τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, διότι τότε ἐφρόντισαν τοῦλάχιστον νὰ ἐξέλθωσι ταχύτερον τοῦ χάους, ἐκμηδενίζοντας πλήρως τὸ νόμισμα.

Ἐν ᾧ πρότερον, πλὴν εὐκρίθμων ἐξαίρέσεων, ἅπαντα τὰ ἐμπορικὰ κράτη, εἶχον ὡς νομισματικὴν βίαν τὸν χρυσὸν καὶ αἱ μεταξὺ τῶν συναλλαγῶν διεξήγοντο ὁμαλῶς, νῦν ἐπικρατεῖ πλήρης ἀναρχία διὰ τῆς παραδοχῆς εἰς τὰ πλείστα κράτη τῆς ἀναγκαστικῆς χρητῆς κυκλοφορίας, ἔχουσας ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ὑποτιμῆσιν τῶν ἐγχωρίων νομισμάτων. Καὶ ἐν ᾧ πρότερον καὶ ἐπὶ τῶν εὐκρίθμων ἐξαίρέσεων, καθ' ἃς εἰς τινὰ κράτη ὑπῆρχεν ἀναγκαστικὴ, εἶχον ἐπιτευχθῆ ἰσοτιμία, νῦν εὐρίσκοντα εἰς ἀγνομάλους νομισματικὰς καταστάσεις καὶ τὰ ἔθνη ἐκείνα ἐνθὰ ὑπάρχει ὀγίγη κυκλοφορία.

Τὸ συναλλάγμα, διαρκουόντος τοῦ πολέμου καὶ ἐπιπλέον μετ' αὐτόν, ἀνῆλθεν εἰς περιωπὴν δυστωχῶς καταστροφικῆν καὶ περιστάμεθαι ἐνώπιον μακαθροῦ χοροῦ τῶν συναλλαγματικῶν τιμῶν. Ἡ συναλλαγματικὴ βιβλιογραφία ἐπλουτίσθη νῦν καὶ ἄπειροι αἱ ἐκθέσεις τῶν Διοικ. Συμβουλίων τῶν μεγάλων Τραπεζῶν τῆς ὑψηλοῦ περὶ τὴν μελέτην τοῦ συναλλάγματος περιστρέφονται. Ἡ μελέτη τῶν προηγουμένων συναλλαγματικῶν καταστάσεων καὶ σχετικῶν διαρρυθμίσεων τῶν διαφόρων χωρῶν καὶ δὴ τῆς ἡμετέρας, εἶναι χρήσιμος ὅπως μᾶς δεηγῆται εἰς καλύτεραν ἐρευναν τοῦ παρόντος καὶ μᾶς ὁποδομηθῆ εἰς ὀρθὴν ἀνελίψιν τῶν ἀφορμῶν καὶ συνεπῶς εἰς ὀρθότερας κατευθύνσεις.

Οἱ δύο σπουδαιότεροι σταθμοὶ τῆς ἑλληνικῆς συναλλαγματικῆς σταδιοδρομίας εἰσὶν: ὁ ἐπιβληθεὶς διεθνὴς ἐλαγχος τὸ ἔτος 1898 καὶ ὁ νόμος ΓΧΜΒ’. Ἐκεῖνος ἐζήτησε διὰ τῶν ἀσφῶν αὐτοῦ διατάξεις καὶ ἐπέτυχε τὴν ἀριότητα τῆς δραχμῆς, ὁ νόμος ΓΧΜΒ’ ἐπέβλεψε τὴν διατήρησιν τῆς ἰσοπμίας.

Ἐν Ἑλλάδι καὶ πρὸ τοῦ μεγάλου πολέμου τὰ τραπεζογραμμάτια δὲν ἦσαν ἐξαργυρώσιμα. Ἡ πρώτη ἀναγκαστικὴ εἰσήχθη κατ’ Ἀπρίλιον 1848, προκληθεῖσα οὐχὶ λόγῳ δανεισμοῦ πρὸς τὴν Κυβέρνησιν, ἀλλὰ συνεπείᾳ ἐμπορικῆς κρίσεως, ἕνεκεν τῶν πολιτικῶν ἀνωμαλιῶν ἐν Εὐρώπῃ. Τὸ ὅλον ποσὸν τῶν ἐν κυκλοφορίᾳ τραπεζογραμμάτων, ὧν ἀνεστάλη τότε ἡ ἐξαργύρωσις, ἀνῆρχετο εἰς 1 1/2 ἑκ. δρ. Περὶ τὸ τέλος τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἡ Τράπεζα ἐπανάλαβε τὴν ἐξαργύρωσιν τῶν γραμματίων τῆς. Ἡ δευτέρα ἀναγκαστικὴ εἰσήχθη περὶ τὰ τέλη τοῦ ἔτους 1868: καὶ ἔπαυσε τὸν Ἰούλιον τοῦ 1870. Τὸ Κράτος, συνεπείᾳ τῆς ἐν Κρήτῃ ἐπαναστάσεως, ἐζήτησε δάνειον 21 ἑκατ. παρὰ τῶν Τραπεζῶν Ἑθνικῆς καὶ Ἴονικῆς. Αἱ Τράπεζαι εἶχον τὸ θάρρος τότε καὶ ἠρνήθησαν. Τὸ Δημόσιον ἀπειλεῖ ὅτι θὰ ἐκδόσῃ χάρτονόμισμα καὶ ἐκδίδει τὸ σχετικὸν διάταγμα καὶ εὖτω αἱ Τράπεζαι ἀναγκάζονται εἰς ὑποχώρησιν. Ἡ τρίτη ἀναγκαστικὴ εἰσάγεται κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1877, συνεπείᾳ δανείου, ὅπερ παρεχώρισαν αἱ Τράπεζαι Ἑθνικῆς καὶ Ἴονικῆς εἰς τὸ Κράτος. Ἡ ἀναγκαστικὴ αὕτη τοῦ 1877 ἐξακολουθεῖ ὑπάρχουσα μέχρι σήμερον, γενομένης μικρᾶς διακοπῆς ἐπὶ ἐνεάμηνον κατὰ τὸ 1885. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1884 ἀποφασίζεται ἡ ἀραισις, χωρὶς νὰ μελετηθῶσιν ἐὰν ὑπάρχωσιν αἱ ἀναγκαῖαι πρὸς τοῦτο συνθήκαι καὶ ἀμέσως ἡ φορὰ τῶν πραγμάτων ἐξαναγκάζει εἰς ἐπαναφορὰν κατὰ Σεπτέμβριον 1885. Τὸ ἔτος 1893 ἐπέρχεται ἡ πτώχευσις τοῦ Κράτους καὶ ἐκδίδεται τὸ δάνειον καρλαιώσεως. Μετὰ τὴν μετὰ τῆς Τουρκίας εἰρήνην, κατορθοῦται τέλος ὁ συμβιβασμὸς μετὰ τῶν δανειστῶν καὶ κυροῦται διὰ τοῦ διεθνοῦς Ἑλέγχου νόμου τοῦ 1898. Τὸ συμφέρον τῶν δανειστῶν συνίστατο εἰς τὴν ὅσον τὸ δυνατόν πληρεστέραν καὶ ταχύτεραν βελτίωσιν τῆς τιμῆς τῆς δραχμῆς, διότι πᾶσα ὑπερτίμησις ταύτης θὰ συνεπύγητο ἀξησις τοῦ τόκου τῶν ἐξωτερικῶν δανείων, κέραν τοῦ καθορισθέντος ποσοστοῦ, καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον συμπεριλήφθησαν εἰς τὸν περὶ Ἑλέγχου νόμον διατάξεις, δι’ ὧν ἀναγκαιῶς θὰ ἐπῆρχετο τὸ ἐπιζητούμενον ἀποτέλεσμα. Ἡ ἰσοσκελίσις τοῦ κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ, ὁ διακανονισμὸς τῶν κυμαινομένων χρεῶν τοῦ Δημοσίου, ἡ ἀπαγόρευσις δανεισμοῦ ἑκ μέρους τοῦ Δημοσίου κέραν τῶν 10 ἑκατ. δρ. δι’ ἐντόκων γραμματίων, ἡ ἀραίρωσις ἑκ τῆς κυκλοφορίας δύο ἑκατ. δρ. τραπεζογραμμάτων ἐτησίως, ἀπέτελεσαν τὰς ἀναγκαῖας προϋπαθέσεις, ὅπως ἡ δραχμὴ

έξουσιαν, και πράγματι αυτή, βίνουσα διερχώσ προς βελτίωσιν έφθασε τό έρτιον κατά τό έτος 1909.

Ότε τό έτος 1909 έπήλθεν ίσοτιμία μεταξύ τής δραχμής και τών ξένων συναλλαγμάτων, ήτοι ή δραχμή απέκτησε τήν μεταλλικήν αὐτής αξίαν και έν τούτοις δέν έκρίνετο σκόπιμος και κατορθωτή ή άρσις, διότι υπήρχεν ή πετρα τοῦ άποτυχόντος τολμήματος τοῦ 1885, ένομοίθη δε δι' ένός νομοθετηματος θά έπετυγχανέτο ή διατήρησις τοῦ έρτίου και τούτου γενομένου ή αναγκαστική θά καθίστατο άκίνδυνος και θά προσεγίνετο και ή έτέρα ώφέλεια τής διευκολύνσεως τής άγοράς εις κυκλοφορικά μέσα, άνεπαρκή άναμφίδωλος, ώς έδεικνυεν ή έκδοσις, ιδίως κατά τās έποχάς τών συγκομιδών, φθάνουσα μέχρι άπροχωρήτου χρηματική στενότης. Υπό τās ευσιώνους ταύτας προϋποθέσεις και προβλέψεις έψηφίσθη τό έτος 1910 ο νόμος ΓΧΜΔ (3642 19|20|3|1910).

Διά τοῦ νόμου τούτου και δε έν άρθρω 8 έδ. α έπετράπη ή διά ΒΔ κύρωσις συμπάσεων μετά τής Έθνικής Τραπεζής, δι' ών αυτή δύναται να έξουσιοδοτηται έπως, μέχρις ώρισμένων ποσών δυναμένων ν' αύξηθώσι διά μεταγενεστέρων συμπάσεων, έκδίδει τραπεζιτικά γραμμάτια, πέραν τών κεχάνοισμένων όρίων, χρησιμοποιούμενα άποκλειστικώς προς άγοράν χρυσού και συναλλάγματος κατ' άνωτάτον όριον εις τό έρτιον, έπιβαλλομένης όμως εις αυτήν τής υποχρέωσης έπως πωλή μέχρι έξαντλήσεως τόν χρυσόν τοῦτον και τό συνάλλαγμα με μικράν διαφοράν 1/100, επί χρυσού και τό συνάλλαγμα επί Παρισίων προς 100 και 50 έκκατοστά λέγψ προμηθείας.

Έν τῷ αὐτῷ άρθρω 8 έδ. β καθιερώθη και έτέρα αρχή. Διά τοῦ άρθρου 3 τής από 19|9|1885 μετά τής Έθνικής Τραπεζής συμπάσεως, κυρωθείσης διά τοῦ Νόμου ΑΣΟΓ τής 4|11|1885, δι' οῦ εισηγήθη ή αναγκαστική, ώρίσθη δε τά τραπεζογραμμάτια θέλουσι κυκλοφορεί υποχρεωτικώς, μη λαμβανομένης ύπ' όψει έτέρας συμφωνίας. Όταν όμως έπετεύχθη διά τό έλληνικόν νόμισμα τό έρτιον και έπιστεύθη δε διά τής διατάξεως τοῦ άρθρου 8 έδ. α δέν θά ήδύνατο πλέον να υποτιμηθῇ ή δραχμή και θά υπήρχε χρυσός έν τῇ κυκλοφορίᾳ, έκηρύχθη έγκυρος διά τοῦ άρθ. 8 έδ. β πάσα συμφωνία πληρωμής εις αὐτούσια χρυσά νομίσματα.

Ό νόμος γενικώς σχεδόν έπεκροτήθη και έλάχιστα φωναι ήκούσθησαν έν τῇ Βουλῇ, έφ' όσον ένθυμιόμαι, τοῦ π. Αθ. Εὐταξία υποδειξαντος τά τρωτά τοῦ Νομοσχέδιου. Έχαρκτηρήσθη, ώς τό Παλλάδιον, έφ' οῦ έφ' άπαντα τόν μέλλοντα χρόνον, έμελλε να στηριχθῇ άκλόνητος ή δραχμή. Έθαυμάσθη ή πρωτοτυπία αὐτοῦ και έθεωρήθη ώς μέγα γεγονός δε ή Έλλάς πρώτη έπεύρεν, άπαρχούσης αναγκαστικής, τρόπον παγιώσεως τοῦ νομίσματος, άγνωστον εις τήν ύφήλιον και δι' οῦ έμελλον

ν' ἀποφεύγονται καὶ αὐταὶ αἱ μικραὶ διακυμάνσεις, αἱ περί τῶν Gold-point, αἱ παρατηρούμεναι εἰς τὰ Κράτη ὕγιος κυκλοφορίας. Ἐκατὸν γαλλικὰ φράγκα θὰ προσεφέροντο εἰς τὸ κοινὸν παρὰ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς δι' αἰῶνα τὸν ἅπαντα ἀντὶ 100,50 δρ. καὶ κατόπιν μόνον ἀντὶ δρ. 100,25, διότι διὰ τοῦ Διατ. ἀπὸ 3]7]1912 ἐμειώθη ἡ προμήθεια τῆς Τραπεζῆς ἀπὸ 50 λεπτά εἰς 25 μόνον καὶ κατηργήθη ἡ ἐπὶ τοῦ χρυσοῦ λαμβανομένη προμήθεια, ἐν ᾗ ἡ συναλλαγματικὴ διακυμάνσις καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Γερμανίᾳ ἐφθασε καὶ μέχρι 4,5% ἀνευ ἀναγκαστικῆς.

Ἄλλ' ἐκεῖνος, ὅστις ὑπῆρξεν ὑπερβουμαστῆς τοῦ νόμου, χαρακτηρίζων τὸ ἑλληνικὸν νομισματικὸν σύστημα ὡς τὴν τελευταίαν καὶ τελειότεραν ἀνάπτυξιν τῶν νομισματικῶν συστημάτων δι' ἐγχωρίους καὶ εἰσθθεις σκοποὺς καὶ συνιστῶν καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Ἀγγλίαν ὅπως βασιεῖη τὴν ἀναμόρφωσιν τοῦ νόμου Peel ἐκ' αὐτοῦ ἦτο ὁ Falconer Larkworthy, Πρόεδρος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἰονικῆς Τραπεζῆς. Καὶ ἐγένετο ὁ διακρήσιος κήρυξ τοῦ νόμου εἶτι κατὰ τὴν Γενικὴν Συνέλευσιν τῶν Μετόχων τῆς Ἰονικῆς Τραπεζῆς κατὰ τὴν 1]13 Μαΐου 1918 (ἡ μὴ ὀρθὴ ἀναγραφή τῆς σχέσεως, μεταξὺ παλαιᾶς καὶ νέας ἡμερηθίας ὑπάρχει ἐν αὐτῇ τῇ δημοσιεύσει τῶν πρακτικῶν τῆς Συνελεύσεως ἐν ἑλληνικῇ μεταφράσει), ἧς προήρθε, ὅτι πλέον ἤρχιζε νὰ ἐμφανίζηται πασιδηλῶς ἡ ἀδυναμία τοῦ Νόμου.

Ὁ Haitley Withers, ἀρχισυντάκτης τοῦ Economist τοῦ Λονδίνου, ἐπέστη, καὶ εὐστοχῶς μετ' εἰρωνικῶν ἐκφράσεων, κατὰ τοῦ Larkworthy. Ἀλλὰ τῇ ἀληθείᾳ, ὡς γράφει, μετ' ὄλον τὸν σεβασμὸν πρὸς τὴν ὠριμὴν κρίσιν τοῦ Larkworthy, εἰς τὴν σχηματίζομεν τὴν νομισματικὴν ἡμῶν κυκλοφορίαν ἐπὶ ἑλληνικῶν γραμμῶν, θὰ ἦτο ὡς νὰ ἐναυπηγοῦμεν ἐν πολεμικῶν πλοίων ἐπὶ τῶν γραμμῶν μιᾶς λέμβου τοῦ Ταμείου. Τὴν περίερον ταύτην ἐν τῷ Economist ἀναφέρει αὐτὸς ὁ Larkworthy, ἐν τῷ εἰσηγητηρίῳ αὐτοῦ λόγῳ ἐν τοῖς ἀνω μνημονοθεσίαις πρακτικαῖς σελ. 172 καὶ προσπαθεῖ μετὰ πολλῆς δόσεως ἀφελείας νὰ ἀντικρούσῃ τὰς παρατηρήσεις ταύτας. Εἶναι δὲ πράγματι ἀπορρον πῶς τὸ σύστημα τοῦ Νόμου ΓΧΜΒ θὰ ἤδύνατο νὰ ἐφαρμοσθῇ εἰς τὰ μεγάλα Κράτη τὰ ἔχοντα ὕγιαν κυκλοφορίαν καὶ ἐνθα αἱ ἐκδοτικαὶ Τράπεζαι διατηροῦσι κολοσιακὰ ποσὰ χρυσοῦ εἰς τὰ ταμεία των. Δικαίως ἔθεν ἐρωτᾶται περὶ τῆς Τραπεζῆς τῆς Γαλλίας θὰ μετέφερε καὶ ἐπὶ ποῖα βάραι καὶ εἰς ποῖον θὰ ἐνεπιστεύετο τὸ εἰς πάντε περίπου δισεκ. ἀναρχόμενον, μεταλλικὸν αὐτῆς ἀποταμίευμα. Καὶ ἐν συγχρόνῳ καὶ αἱ Τράπεζαι τῆς Ἀγγλίας, Γερμανίας, Ἀμερικῆς, Ἰταλίας κτλ. ἀπεφάσιζαν νὰ πράξωσι τὸ αὐτὸ, ὅπως ἔχωσι πρόχειρον συνάλλαγμα νὰ σύρωσι, τὸ ἀποτέλεσμα θὰ ἦτο εἶτι θὰ ἐδημιουργεῖτο εἰς χορδὴν χρυσοῦ καὶ θὰ ἐπῆρθετο συμφητισμός, τῶν πραγμάτων παραμενόντων ὡς εἶχον, μετ' τὴν διαφοράν εἶτι ἡ Γαλλία πλῆ.

θὰ ἐφύλαττε τὸν ἀγγλικὸν χρυσὸν καὶ ἡ Ἀγγλία τὸν γαλλικὸν καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς. Ἐπὶ ποία ἀσφαλεῖς θὰ μετέφερον αἱ Τράπεζαι τὸν χρυσὸν τῶν εἰς Τραπεζῆς ἐτέρων Κρατῶν, τοῦ ἐνὸς γυνομένου οὕτω ὑποχειρίου εἰς τὸ ἕτερον καὶ ὑπάρχοντος πάντοτε τοῦ κινδύνου διεθνῶν περιπλοκῶν καὶ πολέμων ὡς καὶ συνέβη.

Ἄλλ' ἕτερος ὑπερβαυμαστῆς τοῦ νόμου τούτου ὑπήρξεν ὁ τέσων πρό-
 ὤρωσ θανῶν καὶ πολλὰ ὑποσχόμενος διὰ μέλλουσαν ἐπιστιμονικὴν δρα-
 σιν I. Δαμίρης, ὅστις ἐγράψε δίτομον μέγα ἔργον περίου 900 σελ. ἐρ-
 μηνευτικὸν τοῦ νόμου, ἐκδοθὲν τὸ ἔτος 1920. Καὶ οὗτος δὲν ὕστερὲ εἰς
 πομπῶδεις φράσεις πρὸς ἀπολογία τούτου. Τὸ αἰεὶ μυστήριον ἔγκειται
 ἀπλούστατα εἰς εἰδικῶς εὐφυῆ (sagace) νομοθεσίαν, ἥτις δεῖται νὰ γνω-
 σθῆ πλέον εὐρέως. Ἡ Ἑλλάς δεῖται νὰ σεμνύνηται διὰ τὴν πρωτοτυ-
 πίαν αὐτῆς καὶ ταῦτα ἐγράφοντο τὸ 1920, δια εἰς ἡμᾶς ἐδῶ ἦσαν πλέον
 καταφανεῖς αἱ ἀδυναμίαι τοῦ νόμου καὶ αἱ καταστροφικαὶ αὐτοῦ ἐπιρροαί.

Ἀτυχῶς ἔχω ἔλας ἀντίθετον γνώμην πρὸς τοὺς μνημονευθέντας, θε-
 ὤρων τὸν νόμον ὑπεύθυνον κατὰ μέγα μέρος διὰ τὴν συναλλαγματικὴν
 νῦν ἀρρυθμίαν.

Συνοψίζομεν τὰ ἐλαττώματα τοῦ νόμου

Ἐπαρχούσης ἀναγκαστικῆς, ἥ; ὀρθῶς δὲν ἐπιτολήθη ἡ ἄρσις, ἐζητήθη,
 διὰ σχολιᾶς ἔξου, ἡ καθήλωσις τῆς συναλλαγματικῆς τιμῆς εἰς ὄρισμένον
 διὰ πάντα χρόνον καὶ ὑφ' αἰσθηπότε συνθήκας σημειον. Ἐδημιουργήθη δηλ.
 εἰς καθαρὸς διμεταλλισμὸς μεταξὺ χρυσοῦ καὶ χαρτίνης
 δραχμῆς. Ἐπαρχούσης ἀναγκαστικῆς δὲν ἐπιτρέπετο, κατὰ τὸ νομοθέ-
 τημα, εἰς τὴν δραχμὴν νὰ ὑποτιμηθῆ οὐδὲ κατὰ τοὺς βαθμοὺς ὑποτιμή-
 σεως κάτω τοῦ Gold point, εἰ; ὑφίστανται τὰ νομίσματα καὶ ἐπὶ ὄγιοθς
 κυκλοφορίας. Ἐκρίθη εἰτι ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα, περισσὸς ἔχουσα τὸ συν-
 ἀλλαγμα, κατὰ τὰς ἐποχὰς τῶν συγκομιδῶν, οὐχὶ ἄνω τοῦ ἀρτίου, δε-
 φεῖται νὰ ἐκποῖ αὐτό, κατὰ τὰς ἐποχὰς τῆς ζητήσεως, μὲ ἐλαχίστην,
 προμήθειαν. Ἐλησμονεῖτο δὲ ὅτι αἱ τοιαῦται διατάξεις, ὅπως μηχανικαὶ
 καὶ στεροῦμεναι κάσους ἐλαστικότητος ἐν εἶναι ἐνατόν νὰ ἐφαρμο-
 σθῶσι πρὸς βιαρῆ παγίωσιν συναλλαγματικῆς τιμῆς, ἐξαρτομένης ἐκ
 πληθῶς ἐτέρων συντελεσθῶν, δημιουργούντων ἀλλεπάλληλα ρεύματα,
 ἐπηρεάζοντα ὅτε πρὸς ἄνω ὅτε πρὸς κάτω τὸ νόμισμα καὶ ἐπὶ ὄγιοθς
 κυκλοφορίας, πολὺ μᾶλλον ἐπὶ ἀναγκαστικῆς. Δύναται δὲ νὰ κατεστῶ-
 σιν ἐξόχως ἐπικίνδυνοι: ἐν αἰ συνθῆκαι μεταβληθῶσιν ἐπὶ τὸ δυσμενέστε-
 ρον, ὡς καὶ συνέβη.

Ἡ ἐνημιουργία αἰσθηπότε μονοπωλίου καὶ πρὸ παντὸς συναλλαγμα-
 τικοῦ ἐν δύναται ἢ νὰ ἦαι ἐπιζημία. Νῦν κρατεῖ τὸ σύστημα τοῦ ἐκδο-
 τικοῦ μονοπωλίου ἵνα αἱ μεγάλαι κεντρικαὶ ἐκδοτικαὶ Τράπεζαι ρυθμι-
 ζῶσι τὴν κυκλοφορίαν. Ἡ ἐνάθεσις εἰς τὴν ἐκδοτικὴν Τράπεζαν καὶ τῆς

θλῆς συναλλαγματικῆς κινήσεως υπερβαίνει τὰ ὅρια τοῦ θεμιτοῦ, δημο-
 ούργει ὑπὲρ αὐτῆς κέρδη μεγάλα καὶ ἀποναρκώνει πᾶσαν ἑτέραν ὡσι-
 οτικὴν πρωτοβουλίαν. Καὶ αὐτὸς ὁ Lagworth ἐπιφέρει τὸ τοιοῦτον ἐν τῇ
 ἀνωτέρῳ μνημονεύσῃ αὐτοῦ ἐκθέσει ἐν σελ. 177—178.

Εἰ καὶ τὰ δυνάμει τοῦ νόμου πρὸς ἀγορὰν συναλλάγματος ἐκλιδέμε-
 να γραμμάτια δὲν διαφέρουσι τῶν παλαιῶν μὴ ἐξαργυρωσίμων, καθιστά-
 μενα καὶ αὐτὰ ἀναγκαστικά, ἐν ταῦτοις δημιουργεῖται διπλοῦν ἕδος τρα-
 πεζογραμματίων ἐκείνων ἅτινα ἀνταλλάσσονται διὰ συναλλάγματος εἰς
 τὴν τιμὴν τοῦ ἀρτίου, ἐφ' ἧσον ὁ νόμος παρουσιάζει ἀπόθεμα συναλλάγ-
 ματος, καὶ ἐκείνων ἅτινα καθυστερηθέντα, θὰ παραμείνωσιν ἐν τῇ κυ-
 κλοφορῇ, μὴ κατορθώσαντα νὰ ἐξαργυρωθῶσι μετὰ τὴν ἐξάνελθον τοῦ
 νόμου. Τὸ ζήτημα ἔθεν, ἐάν ὄρισμένον ποσὸν τραπεζογραμματίων θὰ
 ἐπιτύχη ν' ἀνταλλαχθῇ διὰ συναλλάγματος εἰς τὸ ἄρτιον, θέλει ἐξαρτηθῆ
 ἐκ τῆς προτεραιότητος πρὸς προσαγωγὴν.

Πρόκειται ἔρα ἀγῶν ταχύτητος ὁρόμου.

Δημιουργεῖται διπλὴ τιμὴ συναλλάγματος τοιαύτη τῆς Ἐθνικῆς
 Τραπεζῆς καὶ ἡ ἐκτὸς ταύτης, ἰδίως εἰς στιγμὴν συναλλαγματικῆς στενό-
 τητος ἢ ἐμφανίσεως ποιάς τινος θωπιστίας. Τὸ φαινόμενον παρετηρήθη
 ἐπίσης κατὰ τὴν ἄρσιν τῆς ἀναγκαστικῆς, τὸ ἔτος 1885, ὅτε, εἰ καὶ τὸ
 γραμμάτιον ἐκηρύχθη ἐξαργυρώσιμον ἔμπρὸς τῇ ἐμφάνει, ἡ τιμὴ τοῦ τρα-
 πεζογραμματίου δὲν ἐκώσεν οὕσα ὅποτε τιμημένῃ, διότι τὸ κοινὸν ἐξυ-
 σπίζεται, ἐάν θὰ κατέρθωνε νὰ ἐπιτύχη τὴν ἐξαργύρωσιν. Τὸ γεγονός του-
 το εἶναι βεβαίως πιθανώτερον νὰ συμβῇ, ἰσχυρούσης τῆς ἀναγκαστικῆς,
 ὡς καὶ συνέβη, ὅτε ἤρχισαν μειούμενα τὰ ἀποθέματα τοῦ νόμου.

Ἰπὸ ἐμάλῃς περιστάσεσι καὶ καλῆς συναλλαγματικῆς συνθήκῃς, ὁ
 νόμος ἠδύνατο νὰ λειτουργήσῃ κανονικῶς, εἰ καὶ πάντοτε ἐπιζητήτως,
 ἀποκλείων τὸν ἐλεύθερον συναγωνισμὸν καὶ τὴν νόμιμον κερδοσκοπίαν,
 ἧτις καὶ αὐτὴ εἶναι ὠφέλιμος, δίκην ὀδοστρωτήρος ἰσοσταθμίζουσα τὰς
 τιμὰς ἐν τῷ χρόνῳ, γεγονόςτα ἅτινα δημιουργοῦσι συναρμόνισιν τῆς προ-
 σφορᾶς πρὸς τὴν ζήτησιν καὶ ἐπιφέρουσι τελικὴν ἐξίσωσιν διὰ τῆς παρα-
 κολουθήσεως τῶν μεταβαλλομένων συνθηκῶν, ἐν ᾧ εὖτε ἐξημουργήθη
 σύστημα, στερούμενον κάσης ἐλαστικότητος καὶ συσκοτίζον τὴν ἀντίλη-
 φιν τῶν πραγματικῶν καταστάσεων. Ἐπὶ ὄχι τοῦ κυκλοφορίας αἱ συναλ-
 λαγματικαὶ διακυμάνσεις κέρει τοῦ Goldpoint ἐκτελοῦσα τὸ κριτήριον
 τῆς θέσεως τοῦ ἰσοζυγίου πληρωμῶν καὶ λαμβάνονται διάφορα μέτρα,
 ἐν περιπτώσει δυσμενοῦς ἐμφανίσεως, πρὸς ἐπαναφορὰν τῶν πραγμάτων
 εἰς καλυτέρας καταστάσεις. Καὶ δεθέντος ὅτι, ὡς εἰ ὑπεραπολογηται τοῦ
 νόμου ἰσχυρίζονται, ἡ παλῆροια καὶ ἀρκῶς τῶν ἀποθεμάτων ἐκινῶσι
 τὴν θέσιν τοῦ ἰσοζυγίου πληρωμῶν, εἰς τὴν ὅσον ὡς αὐτὴ ἡ ἀνάγκη γινώ-

σις, ἐφ' ὅσον οὐδὲν σχετικὸν μέτρον θὰ ἤδύνατο νὰ ληφθῆ, ὑποχρεωμένης οὐσης τῆς τραπεζίης νὰ κενώσῃ τὸ βαλάντιόν τῆς συναλλάγματος μέχρι τοῦ τελευταίου ὄβολου εἰς πάντα αἰτοῦντα.

Ὁ ἐκ τοῦ νομοθετήματος κίνδυνος καθίσταται ἔμως ἕμεσος ἅμα μεταβληθῶσιν αἱ εὐνοϊκᾶ συνθήκαι. Ἡ Ἑθνικὴ Τράπεζα, δυνάμει τοῦ νόμου, εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ πωλήσῃ μέχρι ἐξαντλήσεως τὰ ἀποθέματα χρυσοῦ καὶ συναλλάγματος. Τὴν ὑποχρέωσιν ταύτην καθορίζει ῥητῶς ὁ νόμος. Ἄλλ' ἅμα πλησιάζουσι νὰ ἐξαντληθῶσι τὰ ἀποθέματα ταῦτα, ἢ καὶ τελικῶς ἐξαντληθῶσι, τί θέλει γίνει; Τὸ μέλλον τὸ εἰδείξεν. Ὑπήρξε βεβαίως πολὺ τολμηρὸν ἐκ μέρους τοῦ νομοθέτου νὰ θεσπίσῃ τὴν ὑποχρεωτικὴν ἐξάντλησιν, διότι εἶναι πάντοτε συζητήσιμον ἐὰν νέος νόμος θὰ ἤδύνατο νὰ ἀναστειλῇ τὴν ἰσχύν τοῦ παλαιοῦ, προκειμένου περὶ κτηθέντων δικαιωμάτων τῶν ἐκποιησάντων τὸ συνάλλαγμα τῶν καὶ κατόχων τραπεζογραμματίων, ἐπὶ τῇ προόψει τοῦ ἔνατος τῆς ἀποκτιθέως συναλλάγματος εἰς τὸ ἄρτιον, τοῦλάχιστον, ἐφ' ὅσον θὰ ἐπιτύχωνον νὰ φθάσωσι πρῶτοι εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον τὸν ἔρμενον. πρὸ τῆς ἐξαντάσεως τοῦ νόμου.

Ἡ δεδομένη ἐλευθερία, ὅπως τὸ ἔδωκεν ἀντίκρουσμα τῶν γραμματίων ἀντιπροσωπεύεται ὑπὸ πιστώσεων εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Κατὰ γενικὸν κανόνα τὸ ἀντίκρουσμα τῶν γραμματίων τῶν ἐκδοτικῶν Τραπεζῶν ὀρίζεται εἰς μεταλλικόν, κατ' ἐξοχὴν εἰς χρυσόν. Εἰς ἕνα Κράτη ἐπετράπη, χάριν ἐπιθράσεως ἐπὶ τῆς συναλλαγματικῆς κινήσεως ὅπως κοσσοτόν τι μεταλλικὸ ἀντίκρουσμα τοποθετεῖται εἰς πιστώσεις ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ, ὡς θὰ ἴσωμεν κατωτέρω. Διὰ τῆς ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ νόμου παρεχομένης ἐξουσίας τῆς ὀλοκληροτικῆς καταθέσεως τῶν ἀντικρουσμάτων εἰς ξένας τραπεζάς, ἀντὶ φυλάξεως αὐτουσίῃ χρυσοῦ, δημιουργοῦνται κίνδυνοι, ὡς εἶπε τὸ μέλλον. Τὰ γραμμάτια ὀφείλουσι νὰ καλύπτονται διὰ μεταλλικοῦ κατὰ τὸ μέγιστον τοῦλάχιστον μέρος. Διὰ τοῦ νόμου Γ.Χ.Μ. Β. ἐπεζητήθη ὅπως φονευθῶσι δύο λαγοὶ συγχρόνως, ὅπως ἡ τράπεζα ἔχει πρόχειρον συνάλλαγμα εἰς τὴν διάθεσιν αὐτῆς καὶ παρέχει αὐτὸ εἰς τὴν ἀγοράν, εἰς τὴν ζητῆται καὶ οὕτω ἀποφεύγεται ὀψωσις αὐτοῦ καὶ συγχρόνως ὅπως μὴ μίνῃ νεκρὸν τὸ ἀντίκρουσμα ἐκ χρυσοῦ. Ἀλλὰ τὸ μὲν αἱ ἐκδοτικαὶ Τράπεζαι δὲν ἀποδέονται εἰς μεγάλα κέρδη, τὸ δὲ οὐδὲν εὐχερέστερον ὅπως, εἰς περιστάσεις ἀνάγκης, χρησιμοποιηθῆ ὁ χρυσὸς πρὸς πρὸς κινήσιν συναλλάγματος, καὶ ὅστις χρυσὸς παρέχει κλείονα ἐμπιστοσύνην. Δημιουργοῦνται δ' οἱ κίνδυνοι τοῦ μὴ δυνατοῦ τῆς πραγματοποιήσεως τῶν πιστώσεων ἐν δεδομένη στιγμῇ ἢ τῆς ἐκπτώσεως τῶν ξένων συναλλαγμάτων κλπ. γεγονότα οὐχὶ ὑποθετικά, ἀλλ' ἄτινα συνέβησαν κατὰ τὸν πόλεμον.

Διάφορος θὰ ἦτο ἡ θέσις τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας, διάφορος ἡ πα-

ραιτέρω εξέλιξις τῆς συναλλαγματικῆς τιμῆς, ἐὰν τὰ ἀποθέματα τοῦ νόμου ἐν τῷ συνόλῳ ἢ τοῦλάχιστον κατὰ μέγιστον μέρος αὐτῶν, διατηροῦντο αὐτοῦσια εἰς μεταλλικόν, ἀντὶ νὰ ὄσῃ τοποθετημένα εἰς τραπεζὰς τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Ἐκεῖνο ὁμως ἔκπερ μοι ἐμπαιεῖ κλείονα ἐντόπισιν εἶναι πῶς ὁ νόμος ἐθεωρήθη πρωτότυπος καὶ ἐπ' ἀνθρώπων, σφινες ἐγνώριζον ἢ ὄφειλαν νὰ γνωρίζωσι τὰ εἰς τὰς ἄλλας χώρας κρατούμενα. Εἰς τὰ κλειστά Κράτη ἔχοντα ὀγιᾶ κυκλοφορίαν, εἰς τὰς ἐκδοτικὰς Τραπεζὰς ἐπιτρέπεται ἡ ἐκδοσις ἀκαλύπτων τραπεζογραμματίων πέραν ὀρισμένων ὁρίων, ἐφ' ὅσον αἱ ὑπερβάσεις αὐταὶ καλύπτονται ὀλοκλήρως διὰ μεταλλικόν. Τὸ τοιοῦτον κρατεῖ διότι, ἐφ' ὅσον πλεονάζει νόμισμα καὶ προσάγεται εἰς τὰς ἐκδοτικὰς Τραπεζὰς, εἶναι προτιμώτερον, διὰ πολλοῦ γνωστοῦ λόγου νὰ κυκλοφορῶσι γράμματα ἀντ' αὐτοῦ. Ὁ περιόνυμος νόμος Peel θεμελιεῖται ἐπὶ τοιαύτης βόσεως. Ὡς πρωτότυπον ἰδέας ἐτονόθη τὸ γεγονός τοῦ καλύμματος δι' ἐξωτερικὸν συναλλάγματος ἀγοραζομένου ὅταν προσφέρηται εἰς τὸ ἄριον καὶ κατατιθεμένου εἰς τραπεζὰς τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ εἴτω γρηγοροῦσιν μᾶλλον εὐχερέστερον πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν συναλλαγματικῶν ἀναγκῶν. Ἐν πόσῳ περιπέσει καὶ ἐὰν τὸ σύστημα τὸ πρῶτον εἰσῆλθῃ, διὰ τοῦ ἑλληνικοῦ νόμου, ἐν πρῶταις περὶ ἐφεύρεσεως τῆς περιπέσεως. Ἐν ἑτέρα Κράτῃ, ἐν ἑγγύμοσιν αὐτοῦ, ἐπραξαν τοῦτο, οὐχὶ διότι ἐν τῷ ἀνεκάλυφον, ἀλλὰ διότι ἐξῆλθον πρῶτερον τὰ μειονεκτῆματα αὐτοῦ. Ἐν τούτοις τὸ σύστημα μερικῶς ἐφηρμόθη. Ὁ ἡμέτερος νομοτέτης ἐκρίεν εἶναι, εἰ τι ἦτο καλὸν διὰ τὸ μέρος, ὡφελε νὰ ἔναι καλὸν καὶ διὰ τὸ ἔλκον. Ἀλλὰ ζωστωχῶς τὰ πράγματα ἐν ἔχουσιν εἴτω. Ἐτέρα Κράτη ἐπέτρεψαν ὅπως ὀρισμένα μόνον ποσοτὰ τοῦ μετολλικοῦ ἀπορριπόμενα συνίστανται εἰς ἐξωτερικὰς πιστώσεις εἰς τὰς αὐτῶν καλύπτονται ἀεὶ ἐπαίγουσαι συναλλαγματικαὶ ἀνάγκαι. Ὅπως εἰς τὴν Αὐστρουγγρῆκὴν Τρόπιζον ἐπιτρέπη, ὅπως συμπεριλαμβάνῃ εἰς τὸ μεταλλικὸν αὐτῆς ἀποταμίωμα μόνον μέχρι 60 ἑκατ. κορωνῶν, ἀποταμιεύων ἐκ συναλλαγματικῶν ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἢ ἑνίων τραπεζογραμματίων. Εἰς τὰς Ἰταλικὰς Τραπεζὰς ἐπιτρέπη, ὅπως μέρος τοῦ μεταλλικοῦ αὐτῶν ἀποταμιεύματος καὶ ἐπὶ 11%, διὰ τὴν Τράπεζαν τῆς Ἰταλίας, 7% διὰ τὴν Τράπεζαν τῆς Νεαπόλεως καὶ 15% διὰ τὴν Τράπεζαν τῆς Σικελίας, ἀποτελεῖται ἐκ συναλλαγματικῶν ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἀπεδείξωσιν ὅπως ἀπορριπόμενα ἐκ ἑνίων Κρατῶν καὶ πιστοποιητικῶν διὰ ποσότητος κατατιθεμένων ἐπὶ τὸν ἑκδοτικὸν ἑξωτερικῶς Τράπεζαν καὶ ἄλλα ποσότητος ἀπορριπόμενα νὰ ὑπερβῶσι τὰ 3 1/2% τῆς νομισματικῆς ἀπορριπόμενης κυκλοφορίας. Ἡ Σουηδικῆ Βασιλικὴ Τράπεζα ἔδωκεν ὅπως συμπεριλαμβάνῃ εἰς τὸ μεταλλικὸν αὐτῆς ἀποταμίωμα τὰ ὀπαρμένα ἀποθέματα ἐπὶ τὸν ἑκδοτικὸν κατὰ Τραπεζὰς ἢ Καλιτοπονικῶν ἐξωτερικῶν Τραπεζῶν.

Τραπεζίταις τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἀλλὰ πάντοτε ἐφείλει νὰ κρατῆ εἰς τὰ ταμεία τῆς πραγματικῶν χρυσῶν, κατὰ νόμον ἀπὸ 3)5)1921, 40 ἑκ. κορωνῶν. Ὅπως ἐσχάτως κατὰ τὴν νέαν διαρρυθμίσιν τῆς γερμανικῆς αὐτοκρατορικῆς Τραπεζῆς, τὸ κάλυμμα τοῦ τραπεζογραμματίου ὄρισθη εἰς 40%, εἰς μεταλλικόν, ἐξ ὧν μόνον τὸ 1/3, δύναται νὰ συνίσταται εἰς ἐξωτερικὰς πιστώσεις. Κατὰ ταῦτα ἀδυνατοῦμεν νὰ ἐννοήσωμεν ποῦ ἔγκαιται ἡ πρωτοτυπία τοῦ ἑλληνικοῦ νόμου, ἐκτὸς ἐὰν εἰς τὸ ὅτι ἐπέτρεψε τὴν τήρησιν ἐλοκλήρου τοῦ ἀντικρύσματος εἰς ἐξωτερικὰς ἀπαιτήσεις ἀντὶ μικροῦ ποσοστοῦ, ὡς φρονίμως πράττουσιν ἀπασαί αἱ ξέναί νομοθεσίαι.

Ὁ νόμος ὑπῆρξεν εὐτυχῆς ἀπὸ ἀντικειμενικῆς ἀπόψεως. Ἐπὶ ἑτηαῖ ἑλληνικαὶ συναλλαγματικαὶ συνθήκαι ἦσαν εὐνοϊκαί. Τὸ ἰσοῦγιον λ)σμων ἐνεφανίζετο εὐνοϊκὸν καὶ ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα συνεσώρευε συναλλαγματικὰ ἀποθέματα, διαρκῶς διὰ ΒΔ αὐξανομένων τῶν ἐρίων πρὸς ἀγορὰν συναλλάγματος.

Τὰ συναλλαγματικὰ ἀποθέματα δυνάμει τοῦ νόμου εἶχον οὕτω κατὰ τὴν 31 Δεκεμβρίου τῶν ἀκολουθῶν ἐτῶν, σύμφωνα μὲ τοὺς ἀπολογισμοὺς τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς.

1910 ἔρ. 2:476248, 1911 ἔρ. 30850000, 1912 ἔρ. 100000000
1913 ἔρ. 165825610, 1914 ἔρ. 153513100, 1915 ἔρ. 183513100
1916 ἔρ. 360000000. 1917 ἔρ. 690000000, 1918 ἔρ. 1170070605,
1919 ἔρ. 1193941070, 1920 καὶ 1921 ἔρ. 1097281095, 1922 καὶ
1923 ἔρ. 1139783175.

Ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τοῦ ἀνω πίνακος καὶ κατὰ τὰ πολεμικὰ ἔτη καὶ ἐπὶ μέχρι τοῦ ἐτους 1917, ἡ ἀξίσις τῶν ἀποθεμάτων εἶναι συνεχῆς, ἐπιπερισσότερον τονιζομένη κατὰ τὰ πολεμικὰ ἔτη, ἐργαζομένης ἐντατικῶς τῆς νευτιλίας.

Ἀπὸ τῶν μέσων ὅμως τοῦ ἐτους 1918 σημειοῦται πτώσις τῶν καθαρῶς διαθέσιμων τοῦ νόμου καὶ παρατηρεῖται σημαντικωτέρα διαφορὰ μεταξὺ τῆς τιμῆς τοῦ ὑπὸ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς παρεχομένου συναλλάγματος καὶ τοῦ ἐκτὸς ταύτης διαπραγματευομένου.

Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἐτους 1919 ὁ νόμος παρουσιάζει ἐπι ἀπόθεμα 318 ἑκατ., ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ἐτους τούτου τὰ φαινόμενα ἐκδηλοῦνται ἀνησυχαστικώτερα, διότι τὸ πραγματικὸν ἀπόθεμα τοῦ νόμου, χωρὶς δηλ. νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν αἱ συμμαχικαὶ πιστώσεις, καταπίπτει ἀμέσως τὴν πρώτην ἐξαμηνίαν, ἀπὸ 318 ἑκατ. εἰς 233.

Ἡ παρατηρούμενη ἀξίσις τῶν ἀποθεμάτων ἀπὸ 690 ἑκ. τοῦ ἐτους 1917 εἰς ἀνω τοῦ ἐνδὸς ἑξαετ. φραγ. κατὰ τὸ ἀμέσως ἐπόμενον ἔτος 1918 ἐν βασιζέται πλὴν ἐπὶ πραγματικῶν ἀποθεμάτων, ἀλλ' ἐπὶ τῶν πιστώσεων παρὰ τοὺς θησαυροφυλακίαις Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας, παρα-

χωρηθεισῶν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος, πρὸς κάλυψιν τῶν γενομένων δαπανῶν ἐν Ἑλλάδι πρὸς συντήρησιν τῶν συμμειχρῶν στρατευμάτων, ἀνελλθόντος τοῦ ποσοῦ εἰς 262462000 ἑκατ. φρ. καὶ ἔκτερος τούτου ἐπὶ προκαταβολῶν τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς εἰς τὸ δημόσιον, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀνοιχθεισῶν πιστώσεων 750000000 φρ. (εἰς λίρας, δολλάρια καὶ φρ.) ὑπὸ τῶν Κυβερνήσεων Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ἠνωμένων Πολιτειῶν διὰ σκοποὺς πολεμικοῦς. Καὶ ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ διὰ τοῦ νόμου 1235 καὶ 4)1918, δι' οὗ ἐκυρώθησαν αἱ σχετικαὶ συμφάσεις, προστέθη εἰς τὸν νόμον ΓΧΜΒ νέον ἀρθρον 8κ, δι' οὗ ἐπετρέπη εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν νὰ ἐκδίῃ τραπεζογραμμάτια ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πιστώσεων τούτων, καὶ ἔναντι μεταδιδάσεως αὐτῶν αὐτῇ ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Δημοσίου, τοῦ κέρδους ἢ τῆς ζημίας λογιζομένου ὑπὲρ ἢ εἰς βάρος αὐτοῦ λόγῳ αὐξομειώσεως τῆς συναλλαγματικῆς τιμῆς.

Οὐχὶ ἡ ἐπελθοῦσα ἐξυγίανσις τῆς δραχμῆς ἐπέβλεπε τὴν ἀνάγκην νομοθετικῆς προνοίας, διότι ἐὰν αἱ συνθήκαι διατηροῦντο συναλλαγματικῶς καὶ κρατικῶς εὐνοϊκαί, ἡ δραχμὴ θὰ διατήρει τὴν θέσιν αὐτῆς, τοῦ συναλλάγματος ἐν καιρῷ τῷ δέοντι περισυλλεγομένου ὑπὸ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς καὶ τῶν λοιπῶν Τραπεζῶν καὶ προσφερομένου εἰς τὴν ἀγοράν, ὅταν ἐζητεῖται, ἀλλ' ἡ χρηματικὴ στενότης ἐδέετο ἀρωγῆς. Ἄντι ὅμως ν' ἀκολουθηθῇ ἡ εὐθεία ὁδός, τῆς θεραπείας τῆς στενότητος, ἀντὶ δ νομοθετικῆς νὰ ἐπιστήσῃ τὴν κρῆσυχὴν του εἰς τὴν ἱκανοποίησιν τῶν χρηματικῶν ἐμπορικῶν ἀναγκῶν καὶ ν' ἀρίστη συναλλαγματικὴν ἐλευθερίαν, ὡς πρὸς τὴν τιμὴν τῆς δραχμῆς, ἔποκειμένην εἰς τὰς ἐκείστοτε μεταβαλλομένας συνθήκας, ἐπέζητησεν ἔπως ἐπιτύχῃ συγχρόνως καὶ τὴν σταθεροποίησιν τοῦ νομισματος καὶ δὴ εἰς τὴν τιμὴν τοῦ μεταλλικοῦ ἀργίου. Ἡ ὁδὸς ἦτο ἐν τούτοις διαγεγραμμένη. Ὁφείλει νὰ ἐπιτραπῇ εἰς τὴν Ἐθνικὴν νὰ ἐκδίῃ γραμμάτια μέχρις ὀρισμένου ποσοῦ, χάριν τῶν ἐμπορικῶν ἀναγκῶν καὶ ἀναλόγως πρὸς ταύτας. Τὸ ποσὸν τοῦτο ὄφειλε νὰ καλύπτηται διὰ μεταλλικοῦ καθ' ὀρισμένον ποσοστὸν. Ἐφ' ὅσον ἐδημιουργεῖται ἀνάγκη αὐξήσεως, θὰ ἠδύνατο ν' αὐξάνηται τὸ ἐκδοτικὸν ὄριον, ἀλλ' ἐπίσης θὰ ὄφειλε ν' αὐξάνηται καὶ ἡ διαβάθμισις τοῦ ποσοστοῦ τοῦ μεταλλικοῦ ἰσοθέματος. Πέραν ἔμως ὀρισμένων ὀρίων παραιτέρω ἐκδόσεις θὰ ὄφειλον νὰ καλύπτονται ὁλοκλήρως μεταλλικῶς. Κατὰ τὸν τρόπον τούτον θὰ ἐπευχγάνοντο ἀμφότερα καὶ ἡ καταπολέμησις τῆς στενότητος καὶ ἡ περισυλλογὴ συναλλάγματος ὑπὸ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς. Πρὸς διευκόλυνσιν τῆς συναλλαγματικῆς κινήσεως, ὀρισμένου ποσοστοῦ τοῦ μεταλλικοῦ ἰσοταμιεύματος ὄφειλε νὰ ἐπιτρέπηται ἡ τοποθέτησις εἰς ἐξωτερικὰς τράπεζας. Ἄλλως τε δὲ τὸ τοιοῦτον μέσον τῆς θεραπείας ὑπερχε πρόσκαιρον, ἀλλ' ἠγάγησαν νὰ δημιουργηθῶσι κατὰ τὴν γνώμην των τί καινόν. Ὁδοντάκται τοῦ νόμου περὶ Διεθνούς

Ἐλέγχου ΒΦΙΘ (1898) ὑπῆρξαν ἄρκετὰ σοφοί, προβλέψαντες τὴν στενότητα, καὶ ἐπρονόησαν περὶ τούτου κατὰ πρότασιν τοῦ Ἰταλοῦ ἀντιπροσώπου, εἰσαγαγόντος εἰς τὸ ἐλληνικὸν νομοθέτημα σχετικὴν διάταξιν τῆς ἰταλικῆς νομοθεσίας. Ἐν ἄρθ. 30 καὶ 4 τοῦ νόμου ΒΦΙΘ ἀναγράφεται. «Οὐδεμία ἑτέρα ἐκδοσις πιστωτικοῦ νομίσματος δύναται ν' ἀποφασισθῇ ἢ ἐπιτραπῇ ὑπὸ τοῦ Κράτους, ἐκτός ἐκείνων, αἵτινες ἤθελον γίνεαι διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ ἐμπορίου, ἐντὸς τῶν κανονιζομένων ἢ κανονισθησομένων ὀρίων διὰ τῶν Καταστατικῶν τῶν συστατημένων ἢ συστηθησομένων Τραπεζῶν ἐκδόσεως». Ρητῶς ὅθεν ὁ Διεθνὴς Ἐλεγχος ἐπέτρεπε τὴν δι' ἐμπορικὰς ἀνάγκας ἐκδοσὶν τραπεζογραμμάτων καὶ ἐν ᾧ ὑπῆρχεν ἡ σιανὴ τῆς σωτηρίας δὲν ἐγνώρισαν νὰ στηριχθῶσιν ἐπ' αὐτῆς.

Τὸ κύριον, κατὰ τὸ ἄνω ἐλλάττωμα τοῦ νόμου, εἰς ὃ ὀφείλεται ἡ μέλουσα καταστροφή, ἦτο ἡ ὑπ' αὐτοῦ καθιερωθεῖσα ἀπκρίβτος ἀρχή, ὅπως ἡ δραχμὴ περικλεισθῇ ἐντὸς κλειοῦ σιδηροῦ, ἀνεξαρτήτως εἰσασθή- ποτε μεταβολῆς τῶν συνθηκῶν. Ἐν ᾧ εἰς τὰ ἔχοντα ὑγιᾶ κυκλοφορίαν Κράτη, παρακολουθοῦνται αἱ συταλλαγματικαὶ διακυμάνσεις ὀφειλόμε- ναι εἰς τὴν κίνησιν τοῦ ἰσοζυγίου πληρωμῶν καὶ ἐκ τούτων ὀδηγούμεναι αἱ τράπεζαι λαμβάνουσι σχετικὰ μέτρα, ἡμεῖς ἐνομίσαμεν ὅτι ἡδυνάμεθα νὰ καθηλώσωμεν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὴν δραχμὴν, νὰ ὀρίσωμεν δι' αὐτὴν ὠρισμένην τιμὴν, τὴν ὅποیان ἦτο ὑποχρεωμένη νὰ ἔχῃ δι' ἅπαντα τὸν χρόνον παρόντα καὶ μέλλοντα. Καὶ ὁμολογοῦμεν, ὅτι, ἐφ' ὅσον αἱ συνθη- καὶ ἦσαν εὐνοϊκαί, ὁ νόμος ἡδύνατο ν' ἀποθῇ ἀκίνδυνος, ἐὰν ἐγκαίρως ἡκυροῦτο ἢ μεταβάλλετο, ἢ καὶ πάντως ἐστερηθῆσαν αἱ συναλλαγαὶ τῆς δεύσεως ἐλαστικότητος καὶ προσαρμογῆς εἰς τὰς διαρκῶς μεταβαλλόμε- νας συνθήκας, δι' ὧν τὴν κατανόησιν ἔνεκεν τοῦ νόμου, μίᾳ ἀπέλειπεν ὁ ἀκριβὴς δείκτης τοῦ ἀναγκαίου κριτηρίου, καὶ ὁ νόμος συνετέλεσε διὰ τῆς ἀκαμψίας αὐτοῦ εἰς τὴν ἀπομάκρυνσιν τῆς εἰσαγωγῆς συναλλάγμα- τος. ἐπειδὴ τοῦτο εὗρισκε καλύτεραν τιμὴν εἰς τὸ ἔξωτερικόν. Ἀφ' ἧς ὁμοῦ σιγμῆς ἡ ἀγορὰ ἤρχισεν νὰ δείκνυῃ σημεῖα συναλλαγματικῆς στε- νότητος, τὰ ἀποθέματα ἤρχισαν συνεχῶς μειούμενα καὶ ἤρχισεν νὰ δια- φαίνεται διαφορὰ τιμῆς μεταξὺ τῶν τιμῶν τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς καὶ τῆς ἀγορᾶς, τοῦ κοινοῦ σπεύδοντος νὰ προμηθευθῇ συνάλλαγμα ἐκ τῆς τελευταίας καὶ ἀδιαφοροῦντος ἐὰν ἐπλήρωνεν ἀνωτέραν τιμὴν καθίστατο πλέον καταβηλὸν ὅτι ἐσθίμμεν ἢ ὥρα τῆς μεταβολῆς τακτικῆς.

Τὰ σημεῖα τῶν καιρῶν ἐδείκνυον ἤδη τὸ τοιοῦτον ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 1908 καὶ αὐτὴ ἡ Διοίκησις τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς κατανόη- σε τοῦτο. (1) Διοικητῆς αὐτῆς κ. Ζαίμης ἐν τῇ ἐκθέσει του κατὰ τὴν Γενικὴν Συνέλευσιν τῶν Μετόλιου 12)3)1920 ἀναφέρει ὅτι ὁ ἰσολογισμὸς τοῦ 1919 ἐμφανίζει μείωσιν τῶν ἀποθεμάτων τοῦ νόμου ΓΧΜΒ. κατὰ 120) εκατ. καὶ ὁ Συνδιακιτητῆς κ. Διομήδης ἐν εἰδικῇ αὐτοῦ ἐμπε-

ριστατωμένη ἐκθέσει περὶ τῆς πορείας τοῦ ἑλληνικοῦ συναλλάγματος κατὰ τὸ ἔτος 1919 λέγει ἐπὶ λέξει "Ἐκτοτε διέγνωσεν ἡ Διοίκησις, ὅτι παρὰ τὴν ὑπαρξίν δευτέρας γραμμῆς δχυρώσεως, ἀποτελουμένης ἐκ τῶν συμμαχικῶν πιστώσεων, ἡ ἀδίστος παραμονὴ εἰς τὴν κατ' ἀρχὴν ὀρθὴν ἀρχικὴν βάσιν, δὲν θὰ καθίστατο ἐν τέλει ἐξ αὐτῆς τῆς δυνάμεως τῶν πραγμάτων ἐφικτὴ,, καὶ περαιτέρω, "Ὅδχ' ἦττον ἐκρίθη ἐνδεικνυόμενον καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ πνεύματος τοῦ νόμου — ἐφ' ὅσον τοῦλάχιστον ὑφίσταντο ἐλευθέρᾳ ἀποθέματα ἐν αὐτῷ — νὰ καταβληθῇ ὑστάτη προσπάθεια ἀμύνης ὑπὲρ διατηρήσεως τῆς ἀριότητος. "Δὲν ἀδικούμεν τὴν διοίκησιν τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς, διότι οὕτω τὸ Κράτος ἤθελε καὶ εἶχε καὶ τὸ δικαίωμα νὰ ἐπιβάλῃ τὴν θέλησίν του, ἐφ' ὅσον κατὰ τὸ προστεθὲν εἰς τὸν νόμον ΓΧΜΒ. ἄρθρον 8α, τὸ κέρδος ἦτον ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ ἡ ζημία κατ' αὐτοῦ. Οὕτω δὲν ἀνεκόπησαν αἱ πωλήσεις εἰς τὴν τιμὴν τοῦ ἀρτίου τοῦ δολλαρίου καὶ αἰτινας πλέον ἄφιναν μεγαλυτέραν ζημίαν. ἐφ' ὅσον ἐπωλεῖτο καὶ συνάλλαγμα ἐπὶ Παρισίων, ὅπερ ἦτο τόσον ὑποτιμημένον. Καὶ ἐπωλήθησαν ἀπὸ τῆς 1 Ὀκτωβρίου μέχρι τῆς 10 Νοεμβρίου 1919 20000000 φρ, 16000000 λίραι καὶ 5000000 δολλάρια εἰς τιμὴν τὴ φρ. 0,63 κατ' ἡ λίρα πρὸς 23,31 καὶ προέκυψε ζημία εἰς βάρος τοῦ δημοσίου 36311000 δρ.

Εἶναι τῷ ὄντι ἀπορον πῶς ἐσκέπτετο ἡ τότε ἰθύνουσα κυβερνητικὴ μηχανή, διότι ἐν ᾧ ῥητικῶς ὁμολογεῖται διὰ τοῦ στόματος τῆς Διοικήσεως τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς διὰ τὴν ἀδίστος παραμονὴν εἰς τὴν κατ' ἀρχὴν ὀρθὴν βάσιν, δὲν καθίστατο ἐφικτὴ ἐξ αὐτῆς τῆς δυνάμεως τῶν πραγμάτων, ὅτι τέλος αἱ ἀσιτάθητοι ψυχολογικοὶ παράγοντες θὰ ἐξεβίαζον θάτονον ἢ βράδιον εἰς ἀλλαγὴν πολιτικῆς (ἴδε τὴν αὐτὴν ἐκθεσιν Διομήδους), ἐν τούτοις κρίνεται ὅτι ὀφείλει νὰ καταβληθῇ ὑστάτη προσπάθεια ἀμύνης ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως τοῦ ἀρτίου. Καὶ σημειωθῆτο ὅτι ἐζητεῖτο ἡ διατήρησις τοῦ ἀρτίου ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ δολλαρίου καὶ οὕτω εἶδομεν τὴν λίραν στεργλίαν προσφερομένην εἰς τὸ ἑλληνικὸν κοινὸν ἀντὶ δρ. 22,15 καὶ ἐλησμονεῖτο ἐν πάσι τούτοις ὅτι ὁ κύριος συνταλεστής τοῦ καθορισμοῦ τῆς τιμῆς τοῦ νομίσματος εἶναι ὁ ψυχολογικὸς παράγων, ἡ κοινὴ γνώμη, καὶ δὲν ἠδύνατο ν' ἀντιληφθῶσιν ὅτι οὐδεὶς Ἕλλην θὰ ἠδύνατο νὰ πεισθῇ ὅτι ἡ ἑλληνικὴ δραχμὴ ἔχει περισσοτέραν ἀξίαν τοῦ ἀγγλικοῦ νομίσματος.

Ἄλλ' εἰτι ἀπορωτέρα καθίσταται ἡ τοιαύτη ἐμμονή, ἐφ' ὅσον δείκνυται ὅτι αὐτὴ ἡ Κυβέρνησις πολὺ πρότερον ἀπὸ τοῦ ἔτους 1917 εὐρίσκατο ἐν πλήρει ἐπιγνώσει τῶν ἐπιπαραμμένων κινδύνων καὶ τῆς προσεγγίσεως τῆς καταγίθως, διότι εἰσήγαγε μέτρα πρὸς περιφρούρησιν τῆς δραχμῆς καὶ δὴ διὰ τοῦ Ν.Δ. ἀπὸ 21)11)1717 ἐνεκαταστάθη ὁ ἔλεγχος συναλλάγματος. Καὶ ἐκτός τούτου διὰ Ν.Δ. τοῦ αὐτοῦ ἔτους

ἀπυγορεύθη ἡ εξαγωγή χρυσοῦ, ὡς ἐάν εἶχομεν τοιοῦτον ἐν ἀφθονίᾳ νὰ εξαγάγωμεν καὶ δι' ἑτέρου Ν.Δ. κυρωθέντος διὰ τῶν περιωνύμων νόμων 687 καὶ 1414, περὶ ὧν ἐσχάτως πολλὰ ἐγράφησαν, ἐκηρύχθη ὁ χρυσὸς ἴσος πρὸς τὸ χαρτονόμισμα.

Οὕτω δὲ ἐζητεῖ ἐξ ἑνὸς νὰ περιορίσῃ τὴν εξαγωγὴν συναλλάγματος καὶ ἐξ ἑτέρου ἐπέδωκε διὰ παντός (μέτρου νὰ διατηρῆ) τὸ μεταλλικὸν ἄρτιον, δι' οὗ διεσπαθίζετο τὸ συνάλλαγμα, καὶ παρεκωλύετο εἰσαγωγὴ τοιοῦτου καὶ ἐδημιουργοῦντο δύο διάφοροι τιμαὶ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς. Τὸ φαινόμενον τῆς τοιαύτης ἐπιμονῆς δὲν δύναμαι νὰ ἐξηγήσω ἢ διὰ τῆς παραδοχῆς τῆς δημιουργικῆς παθολογικῆς ἐμμόνου ἰδέας, ἣτις εἶχεν ὡς ἀφετηρίαν τὴν πεποίθησιν, ὅτι δὲν ὄφειλε νὰ ὑψωθῆ ἡ τιμὴ τοῦ δολλαρίου, θεθέντος ὅτι αἱ προμήθειαι τῶν σιτηρῶν ἐγένοντο ἐξ Ἀμερικῆς καὶ διὰ παντός τρόπου ἐπρεπε νὰ ἀποφευχθῆ ἡ αὐξησις τῆς τιμῆς τοῦ ἄρτιου τοῦ λαοῦ. Ἀλλὰ τὸ τελευταῖον τοῦτο ἠδύνατο ἀπλούστιστα νὰ παρακαμφθῆ διὰ παροχῆς δώρου εἰς τὸν ὄτιον, καλυπτομένης ἄλλως τε τῆς διαφορᾶς διὰ τῆς ἀποφυγῆς τῆς ζημίας, ἣτις προέκυπε ἐκ τῆς τοιαύτης πωλήσεως τοῦ συναλλάγματος καὶ διὰ τοῦ κέρδους ἕπερ θὰ προσεγένετο, ὑπὲρ τοῦ Κράτους, ἐκ τῆς διαφορᾶς τῆς τιμῆς πωλήσεως ἢ πρὸς τὸ ἄρτιον τοῦ συναλλάγματος. Καὶ οὕτω ἐξηκολούθη νὰ θαυμάζεται τὸ σύστημα τοῦ νόμου Γ.Χ.Μ.Β ὅστις κατέστησεν τὴν ἑλληνικὴν δραχμὴν τὸ ἀριστον τῶν νομισμάτων, διατηροῦσαν τὴν μεταλλικὴν βάσιν ἐν τῷ μέσῳ τῆς γενικῆς νομισματικῆς ἐξαρθρώσεως.

Ἐξηπάτα ὁμοῦς τοὺς τότε ἰθύνοντας, καὶ ἡ ἔλπις προσεχοῦς συγκομιδῆς τοῦ ὑπολοίπου τῶν συμμαχικῶν πιστώσεων, ἐν ᾗ ἤδη πρὸ τῆς πολιτικῆς νοεμβρικῆς μεταβολῆς ἐπυκνοῦντο τὰ νέφη τῆς μὴ προθύμου πλέον παροχῆς τῶν πιστώσεων, αἰτινες καὶ πράγματι διεκόπησαν. Ἀλλὰ καὶ τούτου ὄντος, καὶ ἐάν παρεχωροῦντο ἀμελλητὴ καὶ συντόμως εἰς δόκληρον τὰ ὑπόλοιπα τῶν πιστώσεων, ἡ διαχείρησις τοῦ συναλλάγματος ἦτο τοιαύτη, ὥστε καὶ τὰυτὰ θὰ ἐξητιμῶντο, ὡς ἤδη εἶχον σπαταληθῆ τὰ 500 καὶ πλέον ἐκ. τῶν πραγματικῶν ἀποθεμάτων. Τὸ χρῆμα θὰ ἐξήρχετο καὶ θὰ μετέβαινεν ἐκεῖ ἐνθα καλύτερον διετιμᾶτο καὶ οὐδὲν πᾶν θὰ εἰσῆρχετο, ἐφ' ὅσον εἶχομεν τὴν ἀξίωσιν ν' ἀγοράζωμεν τὸ δολλάριον πρὸς 5,15 καὶ εἴην λίραν ὀλίγον ἄνω τῶν 22 δρ. Οὕτω δὲ διεζηγέτο ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς κερδοσκοπία ἐπὶ τοῦ συναλλάγματος εἰς βάρος τοῦ ἔθνους, οὐδὲν κινδυνεύουσα, ἀλλ' ἀποκομίζουσα κέρδη ἀνευ ἐργασίας. Καὶ οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ ἐλέγξῃ τὴν κερδοσκοπίαν, ἐφ' ὅσον ἡ Ἑθνικὴ Τράπεζα παρεχώρει εἰς αὐτὴν τὰ ξένα νομίσματα εἰς τοιαύτας τιμὰς.

Ἦγοράζοντο περὰ τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς δολλάρια εἰς τὴν τιμὴν περίπου 5,15, ἀπέμποντο εἰς Παρισίους, ἀνηγγλλάσσοντο μὲ φράγκα καὶ ἀπεκομίζετο ἀρκετὸν κέρδος, διότι ἡ τιμὴ τοῦ δολλαρίου ὑψοῦτο διαρ-

κως εις Γαλλίαν. Τὴν τοιαύτην θέσιν τῶν πραγμάτων ἐτόνισα εἰς τὸ κατὰ Νοέμβριον 1919 γενόμενον Συνέδριον τοῦ Ἐμπορικοῦ Ἐπιμελητηρίου καὶ ὑπεστήριξα εἰς ἐὰν λαμβάνοντο ἐξ Ἀμερικῆς καὶ Ἀγγλίας αἱ καθυστερούμεναι πιστώσεις ἦτοι περίπου 33 ἐκ. δολ. καὶ λίραι 7700 καὶ εἰς ἐὰν εἰδόντο καὶ νέαι πιστώσεις ἐφ' ὅσον ἐτηρείτο ἡ αὐτὴ τακτικὴ καὶ ταῦτα συντόμως θὰ ἀπεμπολοῦντο.

Ἐπὶ τέλος ἐκρίναν εἰς ὄφελον ν' ἀνακρούσῃσι πρῶμαν καὶ ἀμέσως μετὰ τὸ Συνέδριον τῶν Ἐπιμελητηρίων ἔλαβον κατὰ πρῶτον ὡς βάσιν τὴν λίραν, ἐγκαταλείψαντες τὰ δολλάρια. Ἀλλ' ἡ τοιαύτη ἀπόφασις ἐγένετο ἀφ' οὗ τὰ πράγματα ἐβλάστησαν εἰς τὸ ἀπροχώρητον, ἐξαντληθέντων τῶν ἀποθεμάτων τοῦ Νόμου διότι τὰ ὡς ἀποθέματα ἐμφανιζόμενα ἀπὸ τοῦ ἔτους 1911 περίπου Γ.100.000000 ἀπετελοῦντο πλέον πλήρως ὑπὸ τῶν συμμαχικῶν πιστώσεων ἦτοι ἐκ φρ. 646.964.966, λιρῶν 7.734.385 καὶ δολ. 33.239.267.

Πρὸς ἐφαρμογὴν τῆς νέας πολιτικῆς ἐξεδόθη ὁ νόμος 2373 ἀπὸ 29(6)1920, καθ' ἣν τὰ διαθέσιμα τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ νόμου ΓΧΜΒ δὲν δύναται νὰ διατεθῶσι παρὰ μόνον δι' ἀνάγκας ἐπιποιτισμοῦ ὀρισμένων εἰδῶν καὶ δι' ἑτέρας ἀνάγκας τοῦ Δημοσίου. Διορίζεται δὲ Ἐπιτροπὴ ἣτις διακατανερίζει τὴν ἀμὴν εἰς ἣν διακαιοῦται ἡ Τράπεζα νὰ ἀγοράζῃ συνάλλαγμα κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ νόμου ΓΧΜΒ καὶ ἡ αὐτὴ Ἐπιτροπὴ δύναται ἐκάστοτε νὰ ἐπιτρέπῃ τὴν διάθεσιν ὀρισμένων ποσῶν διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ εἰσαγωγικοῦ ἐμπορίου.

Ἀντὶ ὅθεν μόλις ἐπάρησαν εἰς τὸν ὀρίζοντα τὰ πρῶτα νέφη, νὰ καταργηθῇ ἢ μεταβληθῇ ὁ νόμος, ἀπεφασίσθη τὸ τοιοῦτον, ἀφ' οὗ ἐπὶ ἐπὶ ἤλθεν ἡ ἐνταλῆς ἐξάντλησις τῶν ἀποθεμάτων αὐτοῦ καὶ ἐζητεῖτο καὶ ἰσχύοντος αὐτοῦ καὶ μετὰ τὴν κατάργησιν αὐτοῦ, ἡ θεραπεία δι' ἐλιγμῶν καὶ ἀψυχολογήτων μέσων. Εἰσήχθη ὁ ἔλεγχος συναλλάγματος, ἐγένετο τὸ Συνδικάτον Τραπεζῶν καὶ ἡ δραχμὴ διαρκῶς βαρβαλῶς ἔβαινε εἰς ὑποτίμησιν καὶ τελευταίως ἐπολλαπλασιάσθησαν τὰ περισυναλλάγματα ΝΔ τῆς Ἐπαναστάσεως.

Τὸ βέλτιον εἶναι εἰς διὰ καλῆς συναλλαγματικῆς πολιτικῆς τὸ ἐγχώριον νόμισμα ἔστω καὶ μὴ ἐξαργυρώσιμον δύναται νὰ διατηρήσῃ τὴν ἀξίαν του ἐν σχέσει πρὸς τὰ ξένα ὄχι συνάλλαγμα, κυμαίνόμενον κατὰ τὰς κανονικὰς μονάδας περίξ τοῦ Goldpoint, τὰς διακατανεζόμενας ὑπὸ τοῦ ἰσοζυγίου πληρωμῶν. Ἐν πάσῃ περιπτώσει καὶ ἐὰν ἀκόμη τὸ ἀρτιον διατηρηθῇ ἐπὶ μακρότερον χρόνον, ὑπάρχουσι συνθήκαι καθ' ἃς τὸ ἐγγύρημα τῆς ἀρσεως ἐν δύνανται νὰ ἐπιτύχῃ, ὡς εἶδει παρ' ἡμῖν ἡ γενομένη τὸ ἔτος 1885. Καὶ ἐν Αὐστρίᾳ δὲν ἀπετολήθη ἡ ἀρσις καὶ ἐν τούτοις τὸ νόμισμα ἐπαγώθη καὶ ἐκυμαίνοτο ἀπὸ τοῦ 1901 περίξ τοῦ Goldpoint καὶ μάλιστα μὲ μικροτέρας παραλλαγὰς ἢ ἐν Γερμανίᾳ, ἐθα

ήτον ἐλευθέρα ἢ κυκλοφορία χρυσοῦ. Τὸ τοιοῦτον ἐπιτεύχθη θὰ καταλήλου συναλλαγματικῆς πολιτικῆς τῆς Ἀστροσυγγρικῆς Τραπεζῆς. Τὰ αὐτὰ ἐγένοντο καὶ ἐν Ἰταλίᾳ. Δὲν ἐπεζητήθη ὁμοῦς ἢ διὰ ὅλων μηχανικῶν διατάξεων διατήρησις τοῦ ἀρτίου ὡς ἐπραξεν ὁ νόμος ΓΧΜΒ. Καὶ ἄνευ τοῦ νόμου ἡ δραχμὴ θὰ διατήρει τὴν ἀξίαν αὐτῆς, ἐφ' ὅσον ἐπιτρέπαν τοῦτο αἱ περιστάσεις. Ἐπαξ δ' αὖται μετεβάλλοντο, οὐδεὶς νόμος θὰ ἠδύνατο νὰ παρακολύτῃ τὴν ὑποτίμησιν. Ἄλλ' ἀσφαλῶς ἐάν ἐγκαίρως μετεβάλλετο ὁ νόμος καὶ παρηκολούθειτο ἡ φορὰ τῶν πραγμάτων, ἄλλοια θὰ ἦτο ἢ σημερινῇ θέσει τῆς δραχμῆς καὶ ἀντὶ νὰ κατασώμεθα εἰς τὴν δευτέραν κατηγορίαν τῶν Κρατῶν μὲ κατατετραμμένον χαρτονομισμα, ἀσφαλῶς θὰ εἴμεθα συναλλαγματικῶς ἰσοτίμοι μὲ τὴν Γαλλίαν, Ἰταλίαν καὶ Βέλγιον, διότι δὲν θὰ ἐξηνητλοῦντο τὰ ἐν τῷ Ἐθνικῷ ὑπάρχοντα ἀποθέματα, τροφοδοτούμενα ἐν τῷ μεταξύ διὰ τῆς ἐποχῆς νέου συναλλάγματος.

Καὶ ἵνα καταλήξω, ἄς μοι ἐπιτραπῇ νὰ βίβω ἐν ἐπιτροχάδῃ βλέμμα εἰς τὴν σημερινὴν συναλλαγματικὴν κατάστασιν. Τὰ ὅρια τῆς παρούσης διαλέξεως δὲν ἐπιτρέπουσι νὰ εἰσέλθω εἰς λεπτομερικὰς ἀναπτύξεις καὶ οὕτως νὰ χρησιμοποιοῦμαι τὴν ἀναγκαίαν πρὸ στήριξιν ἐπιχειρηματολογίαν. Ἄπλως θὰ ἐξαγάγω ὠρισμένα συμπεράσματα.

Ἐν Ἑλλάδι ἐπίσης τὸ συναλλαγματικὸν ζήτημα συνεζητήθη. Τὸ παρελθὸν ἢ προπαραλθὸν ἔτος ἐπελήφθη αὐτοῦ ἡ Ἐταιρία τῶν Κοινωνικῶν καὶ Οἰκονομικῶν ἐπιστημῶν ἐπ' ἀφορμῇ τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ κ. Βουρλούμη, ἐκ τοῦ Συνεδρίου τοῦ Διεθνoῦς Ἐμπορικῶς Ἐπιμελητηρίου ἐν Ρώμῃ, ἐνθα ἀντεπροσώπευσε τὴν Ἑλλάδα. Ἐσχάτως ὑπεκίνησε τὸ ζήτημα λίαν βραχέως, εἰς τὸ Παρθομηχανικὸν Σινδριον, ὁ κ. Χαρίλαος. Καὶ τελευταίως, πρὸ ἐλαχίστων ἡμερῶν, ἐγένετο ἀνακοίνωσις τοῦ κ. Κορινῆ πάλιν εἰς τὴν Ἐταιρίαν Κοινωνικῶν καὶ Οἰκονομικῶν Ἐπιστημῶν. Τὸ εὐχάριστον δι' ἐμὲ εἶναι ὅτι ἐμφανίζεται μεταστροφή τῆς γνώμης τῶν ἐπιζήτων καὶ φαίνεται μᾶλλον ἐπικρατοῦσα ἡ ἰδέα οὐ μόνον τοῦ μὴ καθορθοῦτο ἀλλὰ καὶ τοῦ μὴ ἐπωφελοῦς τῆς ἐξυγιάνσεως τῆς δραχμῆς.

Ἰπάρχει ὁμοφωνία ἐπὶ τῶν τριῶν ἀκολουθῶν σημείων. Ὅτι τὸ μεγαλύτερον δεινόν, ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν ὑποτίμησιν τοῦ νομίσματος, ἀποτελοῦσιν αἱ διακυμάνσεις, προσδίδουσαι εἰς τὰς συναλλαγὰς κερδοσκοπικὸν χαρακτήρα, καὶ καθιστώσαι αὐτὰς ἐντελῶς ἀσταθεῖς. Ἐγὼ προβάλλω εἰς περαιτέρω καὶ ἰσχυρίζομαι ὅτι ἡ ὑποτίμησις τοῦ νομίσματος δὲν ἔχει τόσον μεγάλην καταστροφικὴν σημεῖσιν, ὅσα ἀποδίδεται αὐτῇ. Δὲν ἔχει τόσον σημεῖσιν ἐάν εἰς ἓν χιλιόγραμμον χρυσοῦ ἀναλογῶσι 3444.44 ὄρ. ἢ 34444.44. Ὅτι ἡ βελτίωσις τῆς τιμῆς τῆς δραχμῆς δὲν πρέπει νὰ ἀπέλθῃ ἀποτόμως ἀλλὰ διὰ βραχυμικίων μεταπτώσεων,

σα λειανήται ή εδός και μη επισυμβώσι καταστροφαι. Και τέλος ου έτι δέν ειμαθα ώριμοι προς δριστικην λύσιν, άλλ' ου πάντως έφείλει να μεσολαβήτη προπαρασκευαστικόν στάδιον.

Τούναντιόν έρις και νείκος επικρατεί ως προς την τελικην λύσιν. Οι μόν δέχονται την πλήρη αποκατάστασιν της δραχμής εις την μεταλλικην αὐτης βάσιν, ει δέ υποστηρίζουσι την ανάγκην της μειώσεως της αξίας της δραχμής (dévaluation).

Τό ζήτημα συνεζητήθη εις τὰ διάφορα γενόμενα οικονομικά Συνέδρια και δὴ εις τό τελευταίως γενόμενον έν Ρώμη. Έχει υποστηρίχθη ή θεωρία της ανάγκης της dévaluationiου υπό του Cassel, πολεμηθείσα υπό των αντιπροσώπων της Γαλλίας, Ιταλίας και Βελγίου, και παύθη ουτοι άντατάχθησαν ουχι έξ επιστημονικών κεκοιθήσεων, αλλά έωτι έκρινον ου έθίγετο ή Έθνική τιμή και έγέγοντο διερμηνείες των κυερνητικων άντιλήψεων. Τό σύστημα φέρεται εις τὰ στόματα ελων ως σύστημα Cassel, έν ή πράγματι δ Cassel ουδέν έφευρον ουτε ισχυρίσθη ου έφευρον, άλλ' υποστήριξε διά σοδρῶν έπιχειρημάτων ως έπιβεβλημένην πλέον ανάγκην, ήην σχετικην μείωσιν τας τιμής αυτων, πολλῶ μάλλον νυν, ουε τὰ νομίσματα υπέστησαν τοιαύτην έξάρθρωσιν. Η θεωρία είναι ου μόνον πολυ καλαιά, υποστηρικθείσα υπό πλείστων επιστημόνων και δὴ ουχι έν των έλαχίστων, αλλά πολλάκις έφηρμόσθη και τελευταίον τό έτος 1897 εις Ρωσίαν υπό του Witte, ουε ή τιμή του χαρτινου βουλλου έκανοιόθη 1: 1 1/2). Ο Lexis εις τό μέγα λεξικόν του Conrad τομ. 6 1910 φυλλάδιον 44 σελις 906, γράφει. «Έάν ή κυριαρχία της αναγκαστικής διαρκέση έλιγον χρόνον και ή διαφορά κατά μέσον θρον παρέμεινε μεταξύ 10—15 ο/ο, ή έπαναφορά του χαρτινου νομίσματος εις την αρχικην αυτου αξίαν είναι έπιβεβλημένη. Έάν όμως ή υποτίμησις υπήρξε μεγαλύτερα και διήρκεσεν έπι μακρότερον χρόνον, αι τιμαι των πραγμάτων προσηρμόσθησαν εις την υποτίμησιν του νομίσματος και τὰ χρέη μετρωνται πλέον κατά την ήλωττωμένην νομοματικην μονάδα. Εις τοιαύτας περιπτώσει, επιβάλλεται μόνον ή μέθοδος της dévaluation. Και τούτο λέγει οικονομολόγος του άναστήματος του Lexis και τούτο πρό του πολέμου, προκειμένου ως λέγει, περί υποτιμήσεως 10—15 ο/ο και ουχι περί υποτιμήσεως 200 ο/ο και πλέον.

Διά της υποτιμήσεως τοιαύτης έκτάσεως, ως συμβάλει σήμερα, έ δημιουργήθη πλήρης μεταβολή των συνθηκων, ώστε αυται δέν δύναται να επανέλθωσιν εις τό status quo ante. Βεβαίως διά της υποτιμήσεως έγέγοντο πλείσται έσοι άδικίαι, άλλ' ή έπαναφορά εις την χρυσην βάσιν θα έδημούργει πολυ μεγαλύτερας. Οι υποστηρίζοντες την πλήρη έξυγιανσιν και έν ταύτη διαβλέποντες τὸν χρυσου αίωνα, παραβλέπουσι τας διαμέσευς κατεστάσει. Θα δημιουργηθῃ τοιαύτη οικονομική

εξάρθρωσις και θά συμβῶσι τόσαι καταστροφαί, ὥστε παραμένει πάντοτε ζήτημα ἐάν ἡ θυματοποιός δύναμις τῆς ἐξυγιάνσεως θά δυνηθῆ πλέον νά ἀνοικεδομήσῃ ἐπὶ ἐρειπίων.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει σύστημα διμεταλλισμοῦ, καθορισμός ὀρισμένης σχέσεως μεταξὺ μεταλλικῆς και χαρτίνης δραχμῆς, δὲν δύναται νά στηριχθῆ. Τὸ τοιοῦτον ἐπαρκῶς ἐδείχθη ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦ διμεταλλισμοῦ, χρυσοῦ και ἀργύρου και τοῦ νόμου Γ.Χ.Μ.Β.

Ἐποστηρίζω τὴν ἀνάγκην μεταβατικῆς περιόδου, καθ' ἣν ὀφείλει νά καταβληθῆ προσπάθεια πρὸς παγίωσιν μιᾶς τιμῆς τῆς δραχμῆς, κυμαινομένης ἐντὸς μικρῶν ὀρίων. Καὶ πράγματι τοῦτο ἐπεχειρήθη, και τὸ τελευταῖον ἐξίτηνον τοῦ 1924 εἶχε τοῦτο ἐπιτευχθῆ. Ἄλλὰ τὸ ἀπόθεμα δὲν ἦτο ἐπαρκές και ἀτυχῆ πράγματι γεγονόςτι ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 1925 μετέβαλλον τὰς καταστάσεις. Ὀφείλει ὅθεν νά συσσωρευθῆ, ἐπαρκές ἀπόθεμα συναλλάγματος, οὕτως ὥστε ὁ διαχειριστῆς αὐτοῦ νά καταστῆ κύριος τῆς ἀγορᾶς, ἀδικηρόως ἐάν ἡ παγίωσις αὕτη γείνη εἰς τὰ 300 ἢ 350. Κατορθωμένου τούτου ἐπὶ τινι χρόνῳ, τὸ κρινόν θέλει θεωρηθῆ παγίαν τὴν τιμὴν· θέλει ἀποκτήσῃ τὴν πρὸς τὸ νόμισμα, ἐν τῇ δεδομένη ταύτῃ τιμῇ, ἐμπιστοσύνην· θέλει ἀρχίσει ν' ἀποκταμεύῃ· θέλει διαθέσει τὰ εἰς χρυσὸν ἀποθέματά του και χρησιμοποιήσῃ, αὐτὰ εἰς ἔργα παραγωγικά· θέλει εἰσελάθῃ ἐξωτερικὸν χρῆμα και βαθμηδὸν ἀναγκαιῶς θά ἐπέλαθῃ ἐξίσωσις τῆς ἐξωτερικῆς και ἐσωτερικῆς ἀξίας. Ἄλλ' ἡ συσσωρευσις νομισματικῶς ἔντα ἐπιφέρει σταθερὰ ἀποτελέσματα, εἶχε ἀνάγκην ὀρισμένων ἐτέρων προϋποθέσεων. Ἀπαιτεῖται ἰσοσκελιὰ τοῦ προῦτολογισμοῦ, αὐξήσις τῆς παραγωγῆς, βελτίωσις τῶν μεθόδων παραγωγῆς, μετατροπὴ τῶν κυμαινομένων χρεῶν, περιορισμὸς τῆς σπατάλης δημόσιας και ἰδιωτικῆς και πρὸ πάντων ὀμολογία πολιτικῆς καταστάσεως. Καὶ δὲν ἀπαιτεῖται νά γίνωσι ταῦτα ἀμέσως, διότι ἠλύματα δὲν γίνονται. Ἄρκει νά γεννηθῆ ἡ πεποιθήσις ὅτι καταβάλλεται πρὸς τοῦτο ἀναγκαιὰ και εὐκρινῆς προσπάθεια. Ἄρκει ἡ κοινὴ γνώμη νά στραφῆ ἐπὶ τὸ αἰσιδοζώτερον, ἐδραζομένη ἐπὶ ἀσφαλῶν δεδομένων. Καὶ ἀπαξ ἐπιτευχθῆ, ἐπὶ τινι χρόνῳ ἡ σχετικὴ αὕτη παγίωσις τότε ἀναλόγως τῶν τότε συνθηκῶν και τῆς οἰκονομικῆς ἡμῶν ἀντοχῆς, θά ληφθῶσιν αἱ σχετικαὶ ἀποφάσεις περὶ ὀριστικωτέρας λύσεως και ἡ θά ἀνταλλάξωμεν τὸ κυκλοφοροῦν νόμισμα και θά διατηρήσωμεν καθαρὰν μεταλλικὴν βίαιον, ἢ θά ἔχομεν παράλληλον κυκλοφορίαν χρυσῆς και χαρτίνης δραχμῆς, ἢς τελευταίας διὰ καλῆς συναλλαγματικῆς πολιτικῆς, δὲν εἶναι δυσχερὲς νά διατηρήσωμεν σχετικῶς ἀμετάβλητον τιμὴν.

Ὀφείλομεν ὅμως εὐθύς ἐξ ἀρχῆς νά δώσωμεν τὴν ὀρθὴν κατεύθυνσιν εἰς τὴν κοινὴν γνώμην. Νά ὀποδειξώμεν ποῦ θά τείνωμεν και πῶς θά τὸ κατορθώσωμεν και νά παύσωμεν πλάττοντες χιμαίρας και βιδόντες

ψευδῆ κατοκτρισμὸν μελλούσης πλήρους ἐξουγιάνσεως, ἥτις καὶ εἰάν ἡδύνατο νὰ πραγματοποιηθῆ θὰ ἀπῆται ἑκατὸν ἢ διακόσια ἔτη καὶ ἀπελπίζεται κανεὶς διὰν ἐπ' ἀκείρον ἐλπίζει. Εἶμαι δὲ πεπεισμένος ὅτι καὶ τὸ Βέλγιον καὶ ἡ Ἰταλία καὶ ἡ Γαλλία ἐκεῖ θὰ καταλήξωσι παρ' ὅλας τὰς κομπῶδεις αὐτῶν ἐκφράσεις.

Καταστρέφων τὸν λόγον, θέλω ἀναφέρει οὐχὶ καλαιὸν ἱστορικὸν γεγονός. Ὅτε ἀνηγορεύθη Βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας ὁ νῦν Γεώργιος, τὸ γεγονός ἐχαιρετίσθη μετ' ἐνθουσιασμοῦ παρὰ τοῦ Ἀγγλικοῦ λαοῦ, διότι ὁ Γεώργιος ὑπῆρξε ναυτικός. Τότε τὰ σπουδαιότερα φύλλα ἐξέβωκαν λευκώματα ἀναμνηστικά. Ἐκεῖ ἀνέγνωσα γραφόμενον ὅτι ἡ Ἀγγλία δὲν θὰ χάσῃ ποτὲ τὴν ὑπεροχὴν, διότι ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἐπιχειρήσεων ἴστανται ἄνδρες πείρας καὶ γνώσεων. Ἔχω τὴν πεποίθησιν ὅτι καὶ ἐν Ἑλλάδι νῦν ὑπάρχουσιν ἄνδρες μὲ εὐρείας βλέψεις. Τῶν κυβερνητικῶν ἀνωτέρων θέσεων προτίστανται νέσι μορφωμένοι καὶ ἐργαζόμενοι. Ἀσφαλῶς θὰ εἰσέλθωσι εἰς τὸν εἰρηνικὸν ἀγῶνᾶ τῆς ζωῆς καὶ νέαι συνάμεαι. Τὸ παρελθὸν τῆς Ἑλλάδος ὑπῆρξε μέγα, ὀφείλομεν νὰ εὐελπισθῶμεν ὅτι ἡ Ἑλλὰς θὰ ἔχῃ καὶ μέγα εἰκονομικὸν μέλλον.